

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА БАЗІ КЛАСИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

TRAINING OF FUTURE ENGLISH TEACHERS OF SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS ON THE BASIS OF CLASSICAL UNIVERSITIES IN TODAY'S CONDITIONS

У статті розкрито підходи до підготовки майбутніх вчителів іноземної мови на базі класичних університетів. На основі аналізу законодавчих актів та наукової літератури представлено визначення класичного університету (заклад вищої освіти, який здійснює багатoproфільну підготовку здобувачів освіти бакалаврського та магістерського рівня, а також докторів філософії природничих, гуманітарних та економічних напрямів науки, є провідним науково-методичним центром, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих інститутів, високий кадрового й матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та культурно-просвітницької діяльності). Висвітлено особливості освітньо-професійної програми «Середня освіта (англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Установлено, що педагогічні компетентності у здобувачів освіти формуються під час вивчення таких предметів як «Психологія (загальна, вікова, педагогічна)», «Класична та інноваційна педагогіка», «Педагогічна майстерність та професійна етика вчителя», «Методика виховної роботи в ЗЗСО», «Методика викладання іноземних мов та зарубіжної літератури у ЗЗСО», «Організація науково-дослідної діяльності учнів», «Дидактичні цифрові ігри та гейміфікація у викладанні іноземних мов», «Цифрові застосування у викладанні мови та літератури», «Навчальна ознайомлювальна практика (без відриву)», «Педагогічна практика з англійської мови і зарубіжної літератури (з відривом)», «Педагогічна практика з другої іноземної мови і зарубіжної літератури (з відривом)». Висвітлено мету та теми освітніх компонентів, які сприяють формуванню сучасного вчителів іноземної мови. Реалізація освітньо-професійних програм у класичних університетах для підготовки вчителів іноземних мов для середніх шкіл сприяє формуванню сучасних фахівців, які відповідають вимогам сьогодення та володіють необхідними знаннями й навичками для роботи з дітьми.

Ключові слова: класичний університет, освітньо-професійна програма, підготовка майбутніх вчителів іноземної мови.

The article highlights approaches to training future foreign language teachers on the basis of classical universities. Based on the analysis of legislative acts and scientific literature, the definition of the classical university is presented (an institution of higher education that provides multidisciplinary training for bachelor and master's degree applicants, as well as doctors of philosophy in natural sciences, humanitarian and economic fields of science; classical university is a leading scientific and methodological center, conducts fundamental and applied scientific research, has a developed infrastructure of educational, scientific and scientific-production institutes, material and technical support, contributes to the dissemination of scientific knowledge and cultural and educational activities). The features of the educational and professional program «Secondary education (English language, Second Foreign Language and Foreign Literature)» of the V. N. Karazin Kharkiv National University are highlighted. It is established that pedagogical competencies of students are formed during the study of such subjects as "Psychology (general, age, pedagogical)", "Classical and Innovative Pedagogy", "Teacher's Pedagogical Skills and Professional Ethics", "Methodology of Educational Work in Secondary Schools", "Methodology of Teaching Foreign Languages and Foreign Literature in Secondary Schools", "Organization of Scientific and Research Activities of Students", "Didactic Digital Games and Gamification in Teaching Foreign Languages", "Digital Applications in Teaching Language and Literature", "Pedagogical Practice in English Language and Foreign Literature", "Pedagogical Practice in a Second Foreign Language and Foreign Literature". The purpose and topics of educational components that contribute to the formation of modern foreign language teachers are highlighted. The implementation of educational and professional programs in classical universities for the training of foreign language teachers for secondary schools contributes to the formation of modern specialists who meet today's requirements and possess the necessary knowledge and skills for working with children.

Key words: classical university, educational and professional program, training of future foreign language teachers.

УДК 374.02

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.1.23>

Котова А.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Руднєва І.С.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Павлова Л.В.,

ст. викладач кафедри іноземних мов
професійного спрямування
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Постановка проблеми. Враховуючи виклики, які переживає сьогодні Україна та трансформації, що відбуваються в українському суспільстві, необхідно приділяти особливу увагу формуванню вчителів закладів середньої освіти взагалі та вчителів іноземної мови зокрема. Наразі суспільство потребує підготовки педагогів нового

формату, які будуть відповідати вимогам Нової української школи. Аналіз сайтів закладів вищої освіти засвідчив, що освітні програми з підготовки вчителів іноземної мови пропонують як класичні, так і педагогічні університети, причому кожна з цих освітніх програм має свої переваги та недоліки.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що до питання підготовки майбутніх вчителів іноземної мови неодноразово зверталися науковці. Так, О. Антоною розглянуто підходи до базової педагогічної підготовки майбутнього вчителя як умови ефективності неперервної освіти, В. Безлюдною представлено професійну підготовку майбутніх учителів іноземних мов у системі вищої освіти, О. Язловицькою і В. Власовою розроблено рекомендації щодо проведення педагогічної практики та зразки звітної документації. Разом із тим, підготовка вчителів англійської мови на базі класичних університетів недостатньо висвітлена в науковій літературі.

Отже, **метою публікації** є висвітлення підходів до підготовки майбутніх вчителів англійської мови на базі класичних університетів на прикладі освітньо-професійної програми «Середня освіта (англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)», Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу законодавчих актів та наукової літератури можна стверджувати, що класичний університет визначається як заклад вищої освіти, який здійснює багатопрофільну підготовку здобувачів освіти бакалаврського та магістерського рівня, а також докторів філософії природничих, гуманітарних та економічних напрямів науки, є провідним науково-методичним центром, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих інститутів, високий кадрового й матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та культурно-просвітницької діяльності. На базі класичних університетів має:

- навчатися не менше шести тисяч студентів на денному відділенні;
- функціонувати не менше восьми напрямів підготовки здобувачів освіти і наукових напрямів;
- пропонуватися ефективна та різнобічна система підвищення кваліфікації та перепідготовки;
- працювати високий відсоток не тільки кандидатів наук та докторів філософії, але й докторів наук та професорів [3; 4; 9].

Вищезазначені фактори сприяють підготовці сучасних спеціалістів, що досягається через високу якість викладання завдяки досвідченому та прогресивному викладацькому складу, розвиненій матеріально-технічній базі та можливості будувати індивідуальну траєкторію студентів.

У зв'язку з цим, на базі класичних університетів пропонується все більше освітніх програм з підготовки саме вчителів середніх шкіл, адже такі університети можуть запропонувати майбутнім педагогам як ґрунтовну підготовку за фахом, так і психолого-педагогічну підготовку. Новою освітньою програмою на факультеті іноземних мов

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна є освітньо-професійна програма «Середня освіта (англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)», яка реалізується українською та іноземними мовами та передбачає підтримку академічної мобільності здобувачів освіти. У програмі гармонійно поєднуються теоретична та практична підготовка майбутніх вчителів іноземної мови та зарубіжної літератури та приділяється багато уваги як вивченню іноземних мов та літератури, так і дисциплін психолого-педагогічного циклу. Це досягається завдяки систематичному опануванню інтегрованих обов'язкових і вибіркового компонентів загальної та професійної підготовки, спрямованих на формування спеціалізованих професійних знань (hard skills) та соціально-психологічних навичок (soft skills), необхідних для швидкого реагування на потреби ринку. Практична підготовка реалізується через проходження серії педагогічних практик, які організуються на базі гімназій та ліцеїв міста під наглядом викладачів кафедри англійської філології та методики викладання іноземних мов, а також кафедри романо-германської філології. Протягом усього періоду практики досвідчені педагоги надають регулярні консультації щодо підготовки уроків, вибору навчально-методичних матеріалів та дають конструктивні зауваження [5].

Як зазначають науковці, специфіка професійної діяльності вимагає від вчителів усвідомлення сучасних завдань, які постають перед системою середньої освіти та уміння їх вирішувати на високому рівні. Під час здійснення педагогічної діяльності необхідно враховувати різноманітні умови, які присутні в тій чи іншій ситуації, переносити теоретичні знання в практичну площину [1; 2]. Саме тому, в освітньо-професійній програмі «Середня освіта (англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)» Харківського національного університету психолого-педагогічні дисципліни починають вивчати з першого курсу. Взагалі, психолого-педагогічний блок представлено такими дисциплінами як:

- Психологія (загальна, вікова, педагогічна);
- Класична та інноваційна педагогіка;
- Педагогічна майстерність та професійна етика вчителя;
- Методика виховної роботи в ЗЗСО;
- Методика викладання іноземних мов та зарубіжної літератури у ЗЗСО;
- Організація науково-дослідної діяльності учнів;
- Дидактичні цифрові ігри та гейміфікація у викладанні іноземних мов;
- Цифрові застосунки у викладанні мови та літератури;
- Навчальна ознайомлювальна практика (без відриву);

- Педагогічна практика з англійської мови і зарубіжної літератури (з відривом);
- Педагогічна практика з другої іноземної мови і зарубіжної літератури (з відривом).

Такий широкий спектр психолого-педагогічних дисциплін дозволяють підготовувати майбутнього спеціаліста до роботи в школі. І якщо курси психології та інноваційної та класичної педагогіки спрямовані на формування загальних психолого-педагогічних знань та умінь, то інші дисципліни концентруються на потребах саме вчителів іноземних мов. Так, метою курсу «Педагогічна майстерність та професійна етика вчителя» є загальна теоретична підготовка бакалаврів, яка буде ефективним підґрунтям для подальшої практичної роботи. Курс спрямовано на ознайомлення студентів із основами загальної методики викладання іноземної мови та тісно пов'язаний із такими теоретичними дисциплінами як психологія, дидактика та педагогіка. Зокрема здобувачі освіти вивчають такі теми як «Педагогічна майстерність вчителя», «Педагогічне спілкування», «Професійні якості педагога», «Поняття про педагогічний такт», «Психолого-дидактичні основи навчально-виховного процесу», «Форми, методи і засоби навчання». Серед інших, курс сприяє формуванню таких загальних компетентностей як уміння організувати роботу в команді та автономно, застосовувати знання у практичних ситуаціях, та таких фахових компетентностей як здатність використовувати в професійній діяльності знання з теорії та історії англійської та другої іноземної мови, оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань, розуміння комунікативної діяльності як реалізації функції мови в різних суспільних ситуаціях тощо [8].

Під час викладання курсу «Методика викладання іноземних мов та зарубіжної літератури у ЗЗСО» у студентів формують професійно-методичну компетенцію, яка дозволить впроваджувати сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу у закладах середньої освіти, пристосовувати навчальні матеріали до потреб учнів та забезпечувати ефективний контроль навчальної діяльності. Здобувачі вивчають такі теми як «Методика навчання іноземної мови як наука», «Теми спілкування. Цілі навчання. Прийоми навчання», «Робота з навчальними матеріалами», «Навчання лексики», «Навчання граматики», «Навчання читання», «Навчання аудіювання», «Навчання говоріння», «Навчання письма», «Методи навчання», «Планування навчального процесу з іноземної мови», «Робота з помилками на уроках з іноземної мови», «Контроль і тестування іншомовних навичок і вмінь учнів» [7].

Зазначимо, що такий широкий спектр тем та достатня кількість тем на їх опрацювання (на вивчення курсу відводиться 90 годин) дозволяє

сформувати як загальні, такі і фахові компетентності. Після прослуховування цього курсу студенти озброєні основами методики викладання іноземної мови і готові до проходження педагогічної практики. Відповідно до освітньої програми передбачено три види практики: навчально-ознайомлювальну без відриву від навчального процесу, педагогічну практику з англійської мови та зарубіжної літератури та педагогічну практику з другої іноземної мови та зарубіжної літератури з відривом від навчального процесу. Зазначимо, що практика організовується відповідно до «Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна». Перед початком проходження педагогічної практики зі здобувачами освіти керівних педагогічної практики проводить «Установчу конференцію щодо проходження практики», під час якої студентів знайомлять з метою та завданнями цього виду діяльності та проводять всі необхідні інструктажі. Освітньо-професійною програмою передбачено проведення практики на базі закладів середньої освіти. Для того, щоб допомогти здобувачам освіти успішно впоратися з практикою, кожен з них прикріплюється як до досвідченого викладача від університету, так і до вчителя закладу середньої освіти, які допомагають спланувати уроки та за необхідності коригують дії практикантів після проведення уроків. Педагогічна практика триває 4 тижні, протягом яких студенти мають відвідати 8 уроків вчителів іноземної мови закладів середньої освіти до яких вони прикріплені та самостійно провести 16 уроків, з яких одне – залікове. Після проходження практики студенти мають надати на кафедру пакет документів, повний перелік та приклади яких представлено у спеціально розробленому навчально-методичному посібнику «Практика» [6; 10, с. 8].

Висновки. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що впровадження освітньо-професійних програм у класичних університетах з підготовки вчителів іноземної мови для закладів середньої освіти дозволяє сформувати сучасних спеціалістів, які розуміють виклики сьогодення та озброєні необхідними знаннями та навичками щодо роботи з дітьми, адже якісний професорсько-викладацький склад та матеріально-технічна база класичних університетів сприяє формуванню сучасних високоякісних спеціалістів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонова О. Базова педагогічна підготовка майбутнього вчителя як умова ефективності неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*: Збірник наук. пр. 2001. Ч. 1. С. 199–202.
2. Безлюдна В. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у системі вищої освіти. *Педагогічні науки: історія, інноваційні технології*. 2016. № 4. С. 178–188.

3. Закон України «Про вищу освіту» : науково-практичний коментар / [за ред. Кременя В. Г.]. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2002. – С. 92.

4. Класичні університети – центри освіти, науки, культури регіонів: традиції та сучасність. Арт-прес, 2003. – 236 с.

5. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)». URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1KE2uY6rj9UP67RW5PnfHrGWAWpgqSMEX>

6. Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків, 2018. URL: <http://rada.karazin.ua/public/uploads/2018/04/rishennya-vr28032018-0.pdf>

7. Робоча програма навчальної дисципліни «Методика викладання іноземних мов та зарубіжної

літератури у ЗЗСО». URL : <https://foreign-languages.karazin.ua/resources/29d0588b0584ba2ba6e5bedc37c2579d.pdf>

8. Робоча програма навчальної дисципліни «Педагогічна майстерність та професійна етика вчителя». Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. 2024. 16 с. URL: <https://foreign-languages.karazin.ua/resources/11daa9603402b343ebb69e51854f5b7f.pdf>

9. Харківський університет – рідному місту. Харків : НМЦ «СД», 2004. – С. 15–16.

10. Язловицька О. В., Власова В. П. ПРАКТИКА: навчально-методичний посібник з педагогічної та асистентської практики здобувачів вищої освіти факультету іноземних мов. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. – 113 с.